

HADTÖRTÉNELMI IRODALOM.

ISMERTETÉS.

MITTHEILUNGEN DES K. UND K. KRIEGS-
ARCHIVS. *Neue Folge.* Szerkeszti a cs. és kir.
hadilevéltár igazgatósága.

Supplement-Band. Wien, 1892.

*Kriegs-Chronik Österreich-Ungarns. III. Theil.
2. Hälfte (Ungarn), IV. Theil (Galizien).*

Folytatása a Hadtörténelmi Közlemények ez évi 1—2. füzetében ismertetett hadikrónikának.

A III. rész 2. fejezete Magyarország délkeleti részében, Dalmáciában és Boszniában lezajlott hadieseményeket sorolja fel az 1805. évtől kezdődőleg. Sorra kerülnek tehát: az 1797., 1805. és 1809. év eseményei a tengerpart és Dalmácia területén, az 1809. év Magyarországon lefolyt hadjárata, a francziáknak s osztrákoknak 1810., 1813. és 1814-ben vívott harcrai Horvát- és Dalmátországokban, az 1831—1845. tartó törökök elleni megtorló hadjáratok a horvát-török s dalmát-montenegrói határon, az 1848/49-iki magyar szabadságharc eseményei (a kútforrások között szerepelnek: Görgey, Klapka, Csetz, Pataky stb. művei), az 1859. francia-olasz-osztrák háború tengerparti eseményei s az 1866. évi hadjáratból a Klapka-legio üldözése, a dalmát felkelés 1869—1870., Bosznia-Hercegovina megszállása 1878., a hercegovinai, délboszniai és déldalmát felkelés 1881/82.

A IV. rész Galiczia és Bukovina területén lezajlott hadieseményeket foglalja össze.

Mindkét részhez egy-egy hadtörténelmi helységnévtár tartozik.

VII. Band. Wien, 1893.

1. *Oesterreich im Kriege gegen die französische Revolution 1792.*

Irtá: Hausenblas őrnagy.

Folytatása a Mittheilungen V. és VI. kötetében megjelent mun-

kának (lásd Hadtörténelmi Közlemények 1911. évi 2. és 3. füzetét). Ezuttal a Champagneban lefolyt hadjárat kerül sorra. A munka részei a következők: a szövetségesek előkészületei, a főparancsnokság kérdése s a haditerv, felvonulás 1792 július végén, a francziák fegyverkezése, haditerve és felvonulása. II. Ferencz megkoronázása római császárrá, a mainzi tanácskozás s a szövetségesek kiáltványa, előnyomulás a Maasig, előnyomulás a Maason túl és események a valmy-i ágyuzásig, a Valmy melletti ágyuzás 1792 szept. 20-án.

A szövetségesek előkészületeinél a szerző legelőször is az 1792. év elején a Felső-Rajna mentén álló osztrák csapatok erejét (2. gyalogezred egy zászlóalj)¹ mutatja ki. Ezután következik: a mozgósított osztrák és magyar csapatok erejének összefoglalása (2., 32. és 37. gyalog, Wurmsér és Esterházy huszárok, összesen: 6 zászlóalj, 16 lovasszászló), felvonulása, felszerelése ágyúkkal, vonattal, lövészrel és élelemmel; a porosz sereg ereje és hadrendje; azok a nehézségek és ellenvetések, miket a rajnamenti német fejedelmek támasztottak és tettek a hadjáratban való részvételük tekintetében; a hesseni csapatok hadrendje s végül Artois és Provence grófja, valamint a Condé és Bourbon hercege által szervezett emigrans csapatok összeállítása.

A második fejezet eleje a szövetséges seregek főparancsnoki állásának betöltése körüli tárgyalásokat ismerteti, a mi után a fővezér — Braunschweig-Lüneburg Károly Vilmos herceg — szerkesztette haditerv következik szószerint azokkal a körülményekkel, mik e haditervet megváltoztatták. A bonyolult haditerv tanubizonyosága az akkori idők methodikus rendszerének, mely mindent biztosítani akarván, az erőket szétforgácsolta, határozott és gyors csapás helyett lassan vezetete előre a seregeket s inkább mesterkéltséggel mozdatatokkal igyekezett az ellenfelet állásának elhagyására kényszeríteni.

A szövetségesek felvonulásánál szemünkbe ötlök a francziák nagyobb ereje a háború elején, a mit ezek azonban kihasználni elmulasztottak. Érdekes az osztrák csapatok felvonulásának lassúsága, a minek oka abban rejlett, hogy egyrészt a mozgósított csapatok zászlóaljanként, sőt osztályonként meneteltek és pedig 2—3 napi távolságra egymás mögött, másrészt pedig, hogy e csapatok élelmezésük tekintetében csak nagy nehezen tudtak megegyezni a közbeeső tartományok és országok közigazgatási hatóságaival és községeivel.

«Előnyomulás a Maasig» című fejezetben a szerző leírja a

¹ A zárójelbe foglalt számok és nevek a résztvett magyar csapatokat jelzik.

rülzheimi (Wurmser huszárok) és edesheimi (mint előbb) ütökzeteket, reátér Landau elfoglalásának kísérletére, futólag érinti a poroszok előnyomulását, a mennyiben ez a hadjárat megértéséhez feltétlenül szükséges, vázolja a párisi augusztusi eseményeket s végül Longwy behódolását ismerteti (Esterházy huszárok). Az egész előnyomulás magán viseli a hadviselés jellegzetességét: a lassúságot és mesterkéltséget.

A Maason túli előnyomulást s a valmy-i ágyuzásig végbement eseményeket tárgyaló rész a munka legérdekesebb szakasza. Szerző rendre felsorolja: a szövetséges hadak vezetőségének hibáit, a háború folytatása tekintetében felmerült nézeteltéréseket, a lassúságot, minek következtében a francziáknak idejük maradt csapataik összevonására, fegyelmezésére, begyakorlására s a parancsnok kiválasztására, a szövetségesek ama hibáját, miszerint nagy erőt hagytak hátra összeköttetések biztosítására a helyett, hogy összevonták volna seregeiket döntés végett, valamint a kizárólag utánszállításra alapított élmezésnek hátrányait. Mindezek összeségükben okai voltak annak, hogy a szövetségesek a coblenz—verduni 200 km-es utat csak egy hónap alatt tették meg! Ezeket követi a Grand-Pré és Vouzieren át végrehajtott megkerülésnek részletezése, a miben reánk nézve legérdekesebb Hohenlohenak szeptember 10—14. Verduntól Boureillos, Neuville s Aubervilleig szakadó esőben, nélkülözések s nagy fáradsalmak között véghezvitt menete, valamint Clerfayt hadoszlopának megkerülése és az ezen megkerülés alatt vívott csatározások (szeptember 14. Vouzier, Esterházy huszárok). A szövetségeseknek s a francziáknak szeptember 14. helyzetének ismertetését követik a francziák ellenintézkedései, Demouriez hátrálása St. Menehouldig, az Autry körüli harcok s végül a szövetségesek szeptember 18-iki előnyomulása.

Az utolsó fejezet csak főbb vonásokban ismerteti a valmy-i ágyuzást azért, mert ebben osztrák és magyar csapatok nem vettek részt. A munkát több térkép és vázlat egészíti ki.

2. *Die Vertheidigungs-Anstalten in Nieder- und Innenoesterreich beim Einbruch der Bayern 1741.* Írta: Kematmüller százados.

Alsó-Ausztria, Stíria és Bécs védelmére 1741-ben tett intézkedéseket foglalja magába. A munkának bennünket érdeklő része Bécsnek élelemmel ellátása, a mennyiben úgy a katonaság, mint a polgárság ellátására Magyarországból 5000 drb ökröt hajtottak fel, Trencsénből és Lipótvárból pedig 5000 mázsa lisztet szállítottak fel.

3. *Tagebuch eines Offiziers im Generalstabe der bayerischen Armee im Feldzuge 1812.*

Thurn-Taxis herceg bajor vezérkari őrnagy naplója az 1812. évi hadjáratból a cs. és kir. hadilevéltárban őrzött másolat nyomán. Érdekes és tanulságos hadtörténelmi olvasmány, a miben a bajor segítő csapatoknál végbement eseményekről számol be a herceg. Bár keresetlen szavakkal s egyszerűen, de azért megkapóan írja le nemcsak a bajor csapatok előnyomulása és hátrálása közben átélt szenvedéseket és nélkülözéseket, hanem papírra veti a nagy hadsereg viszonyairól szerzett tapasztalatait és ennek romlását is, a mennyiben annak viszonyaiba bepillantatható.

4. *Drei Berichte aus dem belagerten Wien 1683.*

Duncker alezredes közzé teszi Zdenek Gáspár gróf tábornaszernagy stb. és Starhemberg Rüdiger Ernő gróf tábornaszernagy városparancsnok által titkos jegyekkel írott s eddig megfejthetlen ama három levelét, miket ezek I. Lipót császárhoz intéztek Bécs 1683. évi török ostroma alkalmával.

5. *Auf der Feste Landskron 1638.*

Epizód a 30 éves háborúból és pedig Landskron várkastély védelmezésében kitűnt Jäckle Bálint császári hadnagy tetteiről. Egyrészt bizonyoságul szolgál az akkori idők hadfiainak derékségéről, másrészt mintaképét mutatja az állhatatosságnak s a rendíthetlen hűségnek.

6. *Aus den Schriften des Feldmarschalls Ludwig Andreas Grafen Khevenhueller (1663—1744.). Idee vom Kriege, oder Gedanken und Meinungen über die Militärischen Wissenschaften und darüber formierten Discurs. 1732. I. Buch.*

Aichenburgi Khevenhüller Lajos András, Frankenburg grófja, osztrák tábornagynak a háborúról s a katonai tudományokról írt értekezéseinek I. része. A leghírnevesebb császári vezérek közül való tábornagy gyakorlatban szerzett tapasztalatai nyomán papírra vetett ezen értekezései nagybecsűek. mert általuk megismerjük az osztrák hadseregben uralkodott akkori nézeteket és szokásokat, a mik azután fontosak az osztrák örökösödési háborúk eseményeinek megértésénél és elbírálásánál. Jelen rész 12 fejezetre oszlik, a mikben szó kerül: a békéről és háborúról, a vallásosságról, meghitt és tapasztalt egyénekkel való tanácskozásról, a parancsnokokról, az országok ismeretéről, a csapatok fegyelméről s gyakorlottságáról, az intézkedésekről, az elhatározásról, a gyorsaságról stb. Csakis fáradságos tanulmányozás útján érthetjük meg az akkori idők stílusában szó szerint közreadott és latin idézetekkel és mondásokkal teli munkát.

PILCH JENŐ
százados.